

Izhaja enkrat na mesec.

CENA: za vse leto 25 Din.

za pol leta 12.50 Din.

Posamezna številka 2 Din.

Rokopisi se ne vračajo.

Uredništvo in upravnništvo:

Ljubljana, Komenskega ul. 12.

JUGOSLOVANSKI OBRTNIK

Izhaja enkrat na mesec.

Cene inseratom:

Pri enkratni objavi

1/1 str. 240 D, 1/2 str. 120 D,

1/4 str. 60 D, 1/6 str. 40 D,

1/12 str. 20 D.

GLASILO „JUGOSL. TRGOVSKE-OBRTNE ZVEZE“ V LJUBLJANI.

Vabilo

na

REDNI OBČNI ZBOR

Jugoslovanske obrtne zveze

ki se vrši v nedeljo, dne 19. decembra 1926, ob 10. uri dop.
v dvorani Rokodelskega doma v Ljubljani, Komenskega ul. 12

s sledečim dnevnim redom:

1. Poročilo predsednika.
2. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora.
3. Poročilo tajnika, blagajnika in revizorjev.
4. Proračun za leto 1926-27.
5. Sprememba pravil.
6. Volitev novega odbora.
7. Slučajnosti.

ODBOR.

Volitve v oblastne zборе.

Po štiriletnem zavlačevanju so razpisane volitve v oblastvene zборе. Vrše se 23. januarja. Slovenija je razdeljena na ljubljansko in mariborsko oblast. Prva šteje 53 članov oblastvenega zbora, druga 63. Vsako okrajno glavarstvo voli zase. Na 10.000 prebivalcev pride en član, če pa ostanek preseže 5000, voli glavarstvo še enega člana. Število mandatov določi upravno sodišče v Celju. Prišlo bo na Ljubljano-mesto 5 mandatov, Ljubljano-okolico 7, Kranj 5, Novo mesto 5, Krško 5, Kamnik 3, Litija 4, Kočevje 4, Brežice 3, Laško 3, Logatec 3, Radovljica 3, Črnomelj 2. Ljubljanski oblasti je priključeno tudi hrvatsko glavarstvo Kastav, ki pošlje enega člana v ljubljanski oblastni odbor.

V mariborski oblasti volita mesti Maribor 3, Celje 1. Drugi okraji se razdeležijo sledeče: Celje brez mesta 5, Ptuj 7, Šmarje 5, Slovenjgradec 3, Maribor levi breg mesta 5, Maribor desni breg 5, Gornjigrad 2, Konjice 2, Ljutomer 3, Dolnja Lendava 4, Murska Sobota 5, Prevalje 3. Medjimurska okrajja Prelog in Čakovec po 5.

Kandidatne liste se morajo vlagati od 9. do 25. dne po razglasu v »Službenih Novinah«. Ker je bilo razglašeno v »Službenih Novinah« 25. nov., je torej rok za vlaganje kandidatnih list od 4. do 20. decembra 1926. Liste se vlagajo pri deželnih oziroma okrožnih sodiščih v Ljubljani, Mariboru, Celju in Novem mestu, kamor pač spada dotično okrajno glavarstvo.

Volivni imeniki za volitve v oblastvene zборе so isti kakor za volitve v narodno skupščino. 14 dni po razpisu je še mogoče volivne imenike popravljati.

Volišča so za te volitve ista kakor za zadnje volitve v narodno skupščino. Predsednike posameznih volišč določi upravno sodišče vsaj 15 dni pred dnevom volitev.

Izpopolnite volivne imenike!

Volitve v oblastne zборе so razpisane. 14 dni po razpisu je še mogoče popraviti in izpopolniti volivne imenike. Volitve se vrše po istih imenikih kakor volitve v narodno skupščino. **Pozivamo vse krajevne zaupnike Slovenske ljudske stranke, naj gredo takoj na delo!** Prvi predpogoj za dober izid volitev so točni volivni imeniki. Ker smo ob koncu leta, je zlasti paziti na vse izpremembe v tekočem letu 1926.

Kdo ima volivno pravico?

Vsak, kdor je vpisan v volivni imenik. Zato naj krajevni zaupniki SLS poskrbe za dvoje. Prvo je: **vsak naš somišljenik mora biti vpisan.** Drugo je: **vsakega nasprotnika, ki nima volivne pravice, izreklamirati.** Volivno pravico imajo vsi moški, ki so: 1. šest mesecev nastanjeni v občini, 2. ki so do dneva razpisa volitev dovršili 21 leto in 3. ki so naši državljani ali vsaj Slovani. Uradniki, duhovniki in vsi javni nameščenci se vpisujejo v volilne imenike one občine, v kateri stalno živijo brez ozira na to, kje prejemajo plačo in ali je njih službovanje zvezano s potovanjem. Ti imajo volivno pravico, če so bili na dan razpisa volitev v občini, brez ozira na šestmesečno dobo. Fantje, ki so odslužili vojaško, morajo biti vpisani takoj, ko odslužijo svoj rok v tisti občini, v kateri so bili pred odhodom v vojaško službovanje.

Volivne pravice pa nimajo: 1. Oni, ki so obsojeni na temnico, dokler se ne vrnejo v pravice, 2. oni, ki so obsojeni na izgubo državlanske časti za čas, dokler traja ta kazen, 3. oni, ki so v konkurzu, 4. oni, ki so pod skrbstvom.

Kako vložimo reklamacije?

Ker je samo 14 dni mogoče vlagati reklamacije za vpis ali za izbris iz volivnega imenika, je treba takoj storiti vse potrebno, da noben naš somišljenik ni ob volivno pravico in da noben nasprotnik ne more po krivici voliti. Takoj naj gre naš zaupnik k občinskemu uradu in pregleda natančno volivni imenik.

Popravek volivnega imenika se zahteva pismeno ali ustno pri občinskem uradu. **Zahteva je kolkov in taks prosta.** Priložiti pa je treba pravnoveljavne javne listine kot dokaz za upravičenost zahtevanega popravka. Če hočete koga vpisati, morate priložiti dokaz: 1. da je izpolnil 21 let, 2. da je naš državljan ali Slovan, 3. potrdilo občinskega urada, da dotični biva že polnih šest mesecev v občini. Javni uradniki morajo mesto občinskega potrdila o bivanju priložiti izvirni ali overovani prepis odloka, s katerim so bili imenovani na službovanje v dotično občino. Posebej opozarjamo, da je treba vložiti **vsako reklamacijo posebej in za vsako priložiti vse dokaze!** Pismeno reklamacijo mora podpisati kak volivec, ne pa n. pr. »Krajevni odbor SLS«.

Ako nima stranka rojstnega in krstnega lista in je nabava otežkočena, oziroma onemogočena v pravem času, zado- stuje tudi druga od pristojnega oblastva temeljem rojstnega

lista izdana listina, kakor šolsko izpričevalo, poselska (delavska) knjižica ali vojaški dokument, iz katerega so razvidni rojstni podatki, ki so se morali brezdvomno ugotoviti pri izdaji take listine na podlagi krstne matice.

Namesto domov. lista zadostuje tudi poselska knjižica ali potrdilo pristojnega političnega oblastva, da je reklamirana oseba državljani SHS. Enako zadostuje za izkazilo glede rojstnih podatkov in državljanstva, ako se predloži opcijska listina ali izkazilo o vojaškem službovanju v kraljevini SHS. Da je volivec Slovan po plemenu in jeziku, zadostuje njegov pravilni potni list, vidiran od tukajšnjega političnega oblastva, v kolikor je iz njega razvidna ta okolnost, sicer pa potrdilo politične oblasti, policijskega ravnateljstva, okrajnega glavarstva.

Vsako zahtevo popravka volivnega imenika mora občinski urad rešiti v petih dneh. Proti rešitvi se je pritožiti na deželno ali okrožno sodišče.

Vse somišljenike nujno prosimo, naj bodo pazljivi zlasti v tistih občinah, kjer imajo opraviti z nasprotniki. V teh krajih naj zlasti pazijo, da gotovo izreklamirajo vse nasprotnike, ki nimajo po zakonu volivne pravice. Zahteva za izbris se vloži kakor za vpis. Treba je priložiti uradne listine, kakršne so potrebne za vpis. Torej: 1. Če trdim, da kdo, ki je vpisan, ni dovolj star, moram priložiti uradno potrdilo župnega urada o njegovi mladoletnosti; 2. če trdim, da ni dotični naš državljani, moram priložiti potrdilo občinskega urada; 3. če trdim, da dotični še ne biva šest mesecev v občini, moram priložiti istotako dotično potrdilo občinskega urada; 4. če trdim, da dotični iz kakega drugega razloga nima volivne pravice, moram priložiti potrdilo sodišča ali občinskega urada, da je v temnici, ali je obsojen na izgubo državljanstva, ali da je v konkurzu ali pod skrbstvom. Vsa ostala določila glede vpisa veljajo tudi za izbris. — Opozorjamo, da morajo dati vse oblasti **brezplačno vse potrebne listine za reklamacije** najkasneje v 24 urah.

Dr. Rožič Val.:

Rudno bogastvo Jugoslavije.

Nadaljevanje.

V naših pokrajinah se je razvil rudni material, iz katerega dobivamo lepo in zelo lahko, srebru lično kovino — aluminij, ki slovi danes pod imenom boksit. Boksit ali boksitni material nahajamo skoro povsod, kjer so se razvili apnenci in dolomiti v velikih skladih (slojih), kajti apnenec in dolomit je boksitova matica. Za postanek boksita je treba samo, da voda raztopi to kamenje — in to pa voda dela v obilni meri — in tako nastane neka rdeča masa, ki je bila skrita v apnencih in dolomitih, in ki se zbira po raznih jamah in razpoklinah. To je ona rdečkasta zemlja, ki jo vidimo po celem našem krasu in tvori edino plodna tla in podlago za floro (cvetano) našega krasa. V dolgi geološki dobi se je nabirala črna prst na primernih krajih. Vode so jo nanašale vedno višje in višje v razne jame in kotline — toliko časa, da so napolnile cele dolge globoke kotline in globeli, jame in razpoke v planinah, kakor se je to v resnici zgodilo v Liki, Dalmaciji in Hercegovini. Razvoj se je seveda vršil prav polagoma in gotovo je, da je mnogo tisočletij preteklo, predno je prišlo do tvorbe bogatih skladov (slojev) današnjega boksita. —

Kakor je torej postanek rudnega materiala boksita tesno vezan na apnenec in dolomite, tako se često pojavlja ravno v tem kamenju. Danes so tri države, ki imajo boksita v izobilju in so vsled boksitne-aluminijeve industrije na prvem mestu tako: Zvezne države severne Amerike, Francoska in naša država. Pri nas so največja nahajališča boksita v Liki, v Dalmaciji krog Splita in Hercegovini, kjer boksiti zavzemajo veliko prostora, ki bo zelo omogočil razvoj in razcvet aluminijeve industrije na široko.

Ko smo govorili o rudarskih prilikah Jugoslavije, smo

obrnili našo pozornost samo onim rudam, ki so važne za pridobivanje kovin, ki se surove pretvarjajo v raznih tvornicah in talilnicah v uporabne kovine. Premog, gips, marmor, glina, lapor itd. je material, ki je zelo važen za industrijski razvoj države in katerega imamo v izobilju v vseh pokrajinah, a teh naravnih darov se v tem sestavku ne spominjamo, ker bi nas potem spis privedel predaleč.

Šest kovin je torej, s katerimi nas lahko naša domovina popolnoma zalaga in te so: železo, mangan, krom, živo srebro, baker in aluminij, k tem se pridružuje še arzen in antimon. Navedene kovine so najvažnejše kovine, ki jih potrebujemo in uporabljamo v našem narodnem gospodarstvu. Te kovine nas osvobodijo v tem oziru gospodarskega vpliva tujih držav — in to je zelo važno za svobodni razvoj in konkurenčno zmožnost naše države napram drugim industrijskim državam.

Imenovane kovine so po celi Jugoslaviji tako razdeljene, da nas vedno praktično opominjajo na naše državno edinstvo in na našo skupno gospodarsko moč.

Slovenski kraji morejo vedno zadostno zalagati s premogom in živim srebrom (Idrija!), hrvatski in bosanski z boksitom in železom, srbski z bakrom, macedonski z arzenom in antimonom. Ako bomo v gospodarstvu edini, bomo jaki, močni na vse strani; ako bomo gospodarsko razcepljeni, ločeni, potem bomo postali šibki, slabi in odvisni od tujih držav, ki nas bodo gospodarsko hitro uničile. Gospodarsko edini moramo biti, t. j. vlada mora v razvoju in napredku kmetijstva in industrije vse pokrajine enako upoštevati, podpirati industrijo in trgovino povsod v vseh delih naše države. Kakor smo plemensko sorodni, tako smo tudi gospodarsko vezani drug na drugega. Zato ne smemo napravljati kakih novih škodljivih gospodarskih mej med posameznimi pokrajinami, temveč ravnati se moramo po prirodi sami, ki je rudno in drugo narodno bogastvo modro razdelila na vse naše ozemlje, tako da smo vsi gospodarji in posestniki darov zemeljskega bogastva, s katerim moramo pospeševati družabno kulturo in srečo vseh državljanov. Naša narodna državna himna naj nam bo vodnica tudi v boju za srečo in blagostanje vseh državljanov.

A. K.

Namen obrtnih zadrug.

Ako smo v novemberski številki našega glasila v članku »Obrtne zadruge« opisali obstoj članstva in ustanovitev obrtnih zadrug, moramo dodati še članek o namenu zadrug.

Moč in dosega namena obrtnih zadrug temelji na skupnem delovanju in medsebojnem razumevanju teženj ter interesov vseh obrtnih stanov. To pa je mogoče doseči le na etični podlagi stanovske vzajemnosti ali solidarnosti. Pride mo torej na polje socializma, ker je vsaka organizacija po svojem bistvu socialna ustanova (tvorba). Kot taka ima velike neprecenljive vrednosti in prednosti pred takozvano individualistično organizacijo, katera sloni v bistvu na načelu gospodarske prostosti udejstvovanja, osebne pogodbene prostosti in lastne odgovornosti posameznih v nji delujočih gospodarskih edinic, ki nosijo odgovornost za njih gospodarsko usodo. Socialna organizacija pa postavlja na mesto prostega privatnega gospodarstva celokupno gospodarstvo družbe. Namesto lastne odgovornosti posameznika za se, za njegovo gospodarsko eksistenco, njegov gospodarski procvit, nastopa tu družbina odgovornost, to je v gotovi meri skrb za dobrobit vsakega posameznega tovariša neposredno po skupnosti, skupnih ciljih.

Socialno gospodarski sistem ne prelamlja privatno gospodarskega reda, ne ukinja gospodarske samostojnosti, niti ne konkurence, a še manj lastne odgovornosti. Pač pa štiti gospodarsko šibkejšo sloje in sicer:

a) omejuje gospodarsko svobodo in konkurenco v zmi-slu zahtev pravičnosti, torej splošne dobrobiti;

b) urejuje in izpopolnjuje poklicno (stanovsko) organizacijo ter načelo medsebojne pomoči;

c) postavlja socialno-pravno odgovornost države ter soodgovornost državljanov in njih organizacij za splošno dobrobit celokupnosti; dolžnost države in državljanov, da svoje lastne interese (koristi) spravijo v sklad s skupnimi interesi celega naroda. Na ta način ustvarja možnosti za gospodarsko življenje šibkejših nižjih slojev.

Načelo tega gospodarsko socialnega reda je brezdvomno upoštevano tudi v obrtnih organizacijah, kajti § 114 obrtnega reda pravi:

Namen zadruga obstoji v negovanju duha skupnosti, v vzdrževanju in dviganju stanovske časti, v pospeševanju humanitarnih (človekoljubnih), gospodarskih in izobraževalnih interesov njenih članov ter pripadnikov.

Pospeševanje humanitarnih (človekoljubnih) interesov (koristi) je mogoče predvsem z ustanovitvijo bolniških in podpornih blagajn, podpornih fondov za člane in pripadnike, s posredovanjem zavarovanja članov pri obstoječih zavarovalnicah. Gospodarski interesi se pospešujejo z upeljavo skupnega strojnega obratovanja in z izboljšanjem proizvodnega načina, z ustanovitvijo surovinskih skladišč, prodajnih prostorov (izložb), skladišč za vzorce, z blagajnami za prodajne. Namen zadruga je vzdrževanje odnosno odstranjevanje poslovnih naprav, katere motijo rečno tekmovalno zadrugnih članov; pospeševanje izobraževalnih interesov z ustanovitvijo in podpiranjem naučnih naprav, strokovnih in obrtnonadaljevalnih šol, vajeniških vzornih delavnic itd., prirejanje strokovno poučnih tečajev, vajeniških razstav itd.

To so nameni zadruga samo v splošnem.

Najprej se hočemo nekoliko pomuditi pri splošnih namenih zadruga. Raztezajo se na a) stanovsko-representativno, b) gospodarsko-skupno (kooperativno), c) strokovno-kulturno ter d) ekonomsko-humanitarno (človekoljubno) polje. Zadruga zastopajo cel stan na zunaj in njegovo gospodarsko skupnost, ki je izražena v skupnosti gospodarskih interesov obrtnega stanu. Gospodarsko sodelovanje vseh pa predstavlja veliko gospodarsko in stanovsko moč. Z dobro strokovno izobrazbo pa drži zadruga svoje člane in pripadnike na višku, da morejo z duhom in svojim delom, s svojimi proizvodi vedno ustrezati vsem zahtevam napredka in časa.

Namen zadruga je tudi pobijati in odstranjevati take pravice, ki motijo rečno tekmovalno med zadrugnimi člani. To stran zadrugnega dela moramo pravilno razumevati. Sklepanje o tem spada med posebne dolžnosti zadruga. Pravica do ureditve tega tako važnega vprašanja se sme izvrševati samo v okvirju objektivnega prava, v kolikor se s takimi sklepi ne morejo kršiti pravne norme (navodila), ki so vsakikrat v veljavi. Zakoni se torej s takimi sklepi ne smejo kršiti. Vsako delovanje zadruga pa se razteza samo na njene člane; taki sklepi glede nerečne konkurence se morejo raztezati samo na člane, ki so dostopni zadrugni jurisdikciji (zadrugnem sodstvu, pravni moči), ne morejo pa se obračati proti drugim podjetnikom ali celo naravnost proti konzumentom. Prestopki proti takim zadrugnim sklepom (odredbam) ne spadajo pod kazensko sankcijo obrtnih in policijskih oblastev, ampak izključno pod disciplinarno kazensko moč zadrugnega članstva. Ako se člani ali zadrugni pripadniki ne držijo pravilno napravljenih sklepov zadruga ali njenih predpisov, jih sme zadruga načelstvo kaznovati s primernimi redovnimi kaznimi, to so: ukor in denarna globa.

Že navedeni § 114 obrtnega reda navaja nadalje v podrobnem naštevanju specifičirano (podrobno) namene zadruga. Vseh tu ne bomo naštevali, ker so navadno naštet v pravilih vsake zadruga. Razložili bomo samo one važnejše, s katerimi se zadruga posebno rade pečajo.

Pospeševanje humanitarnih, gospodarskih in izobraževalnih interesov z obče-koristnimi napravami ne sme sezati tako daleč, da bi zadruga v dosegu kakega navideznega skupnega interesa posameznim članom predpisovala, n. pr.: kako

blago smejo člani imeti, ali jim pa nalagala kake posebne omejitve. Obratovanje obrtov po zadrugah je dopustno le tedaj, ako je obratovanje sposobno, da služi namenom zadruga. Samo v tem slučaju pripada zadrugi za obratovanje pravna sposobnost, kakor jo imajo juridične osebe.

Obratovanje mora biti torej tako, da služi skupnim namenom zadrugarjev in zadrugnih pripadnikov z ozirom na njihove obrtne interese. Iz tega sledi, da zadruga ne smejo splošno izvrševati vseh pridobitnih panog ali dobičkanosnih podjetij; prednost zadrugnega udejstvovanja (delovanja) mora biti vedno v nujni zvezi z obrtnimi interesi zadrugnih članov. Zadrugno delovanje in zadrugna podjetja smejo biti vedno samo sredstva v dosegu zadrugnega namena. Ako zadrugno podjetje nima te kvalifikacije, zakon odreja zadrugi pravno sposobnost za izvrševanje takega obrata; zadruga ne more biti nositeljica pravnega subjekta tega podjetja, ker leži to izven njenega delokroga. Zadruga n. pr. ne more izvrševati gostilniškega obrta, ker bi bilo to z njenimi nameni, t. j. z humanitarnimi, obrtnimi in izobraževalnimi interesi nezdržljivo. Pač pa sme zadruga napraviti n. pr. zadrugna prenočišča, ker bi bila to humanitarna naprava.

Delokrog zadruga se mora točno držati v zakonu opisanih namenov (ciljev), pri čemur pa je vseeno, ali se ta presoja samo s stališča obrtnega reda ali pa tudi s stališča zadrugnih pravil; povsod pa naleti na omejitve tam, kjer imperativno ali prohibitivno v to posega zakon sam ali pa na podlagi njega izdane naredbe, kjer so interesi obrtnikov urejeni potom zakonskih določil. Kot važen primer naj omenjamo tole: Nedeljski in prazniški počitek (odmor) v obrtih je uredil poseben zakon. Zadrugam ni dovoljeno ureditev tega pritegniti v delokrog svojih sklepov. Ureditve tega predmeta in neposredno skrb zanj je prevzela državna uprava; zadruga pa nima pravice delovanje državne uprave nadzirati ali pa celo njeno udejstvovanje pobijati, razen v onih slučajih, v katerih ji zakon izrecno dovoljuje rekurzno (prizivno) pravico potom redne pravne poti. Ta rekurzna pravica je taksativno naštet v § 116 a) obrtnega reda. S tem pa ni rečeno, da je zadrugi zabranjeno obrniti se za odpomoč na višjo oblast, ako opazi, da obrtno oblastvo ni varovalo zakonitih predpisov ali da jih je celo napačno tolmačilo.

Zadruga mora voditi redno evidenco (pregled) njenih članov in pripadnikov. Preskrbeti si mora zanesljive zadrugne matrice, kar je nujna potreba redne zadrugne uprave, odgovarja višjemu pomenu in delovanju zadruga. Naloga nadzornih oblastev je, da z vsem povdankom pripravijo zadruga k izvrševanju te dolžnosti. Ta evidenca pa se ne omejuje samo na zadrugne člane, ampak vsebuje tudi pripadnike zadruga. Zadruga je dolžna vsako prijavo obrtnega pomožnega delavca vzeti naznanje, ne da bi pri tem smela njegovo kvalifikacijo preizkušati. V duhu veljavnih določil obrtnega reda je zadruga dolžna, da vodi pregled za vse pripadnike. Dasi je zadruga k temu obvezana, vendar iz tega ne sledi, da bi morali delojemalci prijaviti zadrugi nastop svoje službe, ako ni ta dolžnost (obveza) za vse (člane in pripadnike) v pravilih normirana (določena).

Med zelo važne namene zadruga spada brezdvomno skrb za urejeno vajeništvo. Glede vajencev sme zadruga postaviti posebne predpise (določila), katere odobri obrtno oblastvo; ta določila smejo segati samo tako daleč in na ono polje, kjer zakon sam nima nobenih posebnih predpisov. Semkaj spadajo:

- a) pogoji o držaju vajencev splošno kakor tudi v razmerju njih števila s številom pomočnikov;
- b) strokovna in versko-nravná izobrazba vajencev;
- c) učna doba, vajeniške in pomočniške preizkušnje;
- d) nadziranje zadruga, ako se ta določila povsod izvršujejo. Nadalje:
- a) zadruga potrjuje vajencem učna izpričevala in izdaja učna (pomočniška) pisma;
- b) skrbi za obolele vajence;

c) nadzira obrtno-učne zavode in poučne (vajeniške) tečaje, katere je vzpostavila in jih tudi vzdržuje. Istotako nadzira tudi razstave vajeniških del, bodisi da jih priredi sama ali pa samo subvencionira (podpira).

Zadruga so dolžne določiti učno dobo za vse nji pripadajoče vajence, ki se uče rokodelskega obrta. Meja učne dobe pa je določena s zakonom ter znaša dve do štiri leta. Samo v okvirju teh let smejo zadruga določiti učno dobo. Vsaka zadruga mora v pravilih imeti natančno določeno učno dobo, na katero se mora vsak obrtnik pri učni pogodbi točno držati. Ako ima zadruga več vrst obrtnih kategorij, se sme za vsako kategorijo določiti posebna učna doba, ki pa velja izključno samo za določeno kategorijo. Nikakor ni dovoljeno skrajševati učne dobe, bodisi za »sino-ve mojstrov«, bodisi za vajence, ki plačujejo učnino. Take prednosti bi bile neke vrste protekcija, nasprotovala bi splošnim pravnim načelom.

Skrbi za obbolele vajence nima dandanes skoro nobena zadruga. Vsi obrtnopomožni delavci morajo biti od gospodarja zavarovani za slučaj bolezni in nezgode pri Okrožnem uradu za zavarovanje delavcev. V predvojnem času pa so svoje imele nekatere zadruga lastno bolniško blagajno, ali pa so svoje ljudi imele prijavljene pri okrajni bolniški blagajni.

Zakon predpisuje strokovno in versko-nravno vzgojo vajencev. Skrb za oboje pade na učnega gospodarja in na zadruga. Tudi po učni pogodbi je gospodar k tej vzgoji obvezan. On mora nadzirati vedenje in obnašanje nedoletnega vajenca v delavnici in izven nje; mora ga opominjati k delavnosti, k dobrim navadam in skrbeti, da izpolnjuje verske dolžnosti. Na drugi strani pa ne sme vajenca zlostavljati (ž njim grdo ravnati), ga mora varovati pred grdenjem delavcev in domačih, ter mora skrbeti za to, da mu ne dajajo izvrševati dela, ki so takega obsega in vrste, da niso primerne za njega telesne moči.

Učni mojster mora dati vajencu potreben čas, da mu omogoči pouk v obrtno-nadaljevalnih šolah, mora vajenca celo nadzirati, ako redno hodi v šolo ter svoje vajence pri šolskem vodstvu redno prijavljati in odjavljati. Večkrat se je že pripetilo, da so bili učni gospodarji občutno kaznovani od obrtnega oblastva, ker niso izpolnjevali svojih dolžnosti do vajencev.

Dobrim in pametnim učnim gospodarjem kakor tudi drugim dela skrb za vzgojo vajencev mnogo preglavic. Prva povojna leta so pokazala popolno razdejanje vzgojnih vezi med obema pogodbenikoma. Ob razbitju vsake avtoritete so bile vzgojne prilike naravnost obupne ter si niso niti zadruga niti učni gospodarji, a še manj drugi faktorji upali energično poseči v to sršenovo gnezdo. Pa tudi tu se bližamo boljšim časom, to pa največ radi naraščajočega pomanjkanja dela. Vendar bo izobrazbo in vzgoja vajencev še dolgo ostala nedosegljiv cilj, zlasti pri onem obrtnem naraščanju, ki ne živi z obrtnikovo družino in pod njenim blagodejnim vplivom. Kako potrebni so za take vajence vajeniški domovi ali vajeniška zavetišča! Primerna organizacija in disciplina v takih zavetiščih bi utrdila značaj vajenca, bi dvignila stanovski zanos in zavednost k dolžnosti ter bi pospeševala tudi telesni razvoj mladih moči. Tu pa bi morala pomagati predvsem država, kajti zadruga in obrtniki sami ne bi tega zmogli. Država bi morala taka zavetišča v obilni meri subvencionirati. V Ljubljani imamo za obrtni naraščaj edino zavetišče: Rokodelski dom. Malokateri obrtnik se zaveda, kako veliko vzgojno delo vrši ta v Ljubljani! In kdo podpira to hvalevredno socialno institucijo? Še celo tisti ne, kateri so bili v njem vzgojeni. V Zagrebu pa je edini »Hrvatski Radiša«, ki je sezidal letos dom vajencem.

V bivši Avstriji je ministrstvo za javna dela subvencioniralo vsako zavetišče obrtnega naraščaja, katero je izpolnjevalo gotove pogoje. Naša država pa niti noče vzdrževati učiteljev na obrtno-nadaljevalnih šolah.

Razstave vajeniških del so se pokazale kot uspešno sredstvo za povzdigo obrta. V splošnem so se udomačile povsod, kjer imajo obrtniki in zadruga količjak smisla za napredek svojih strok. V interesu nadaljnjega uspešnega razvoja pa bi bilo potrebno, da ministrstvo trgovine pri vladi izposluje subvencioniranje vajeniških razstav, izda iz doslej dobljenih izkušenj potrebne direktive, kako odstraniti napake, katere so se delale pri prirejanju takih razstav ter pogoje, pod katerimi bi bila državna podpora za nje gotovo dosegljiva. Vlada pa ne pokaže zato niti zmisla, a še manj dobre volje.

Brezdvomno so razstave vajeniških del zelo pripravno sredstvo, da se vajenec vname za temeljito ustvarjanje, da dobi veselje do svojega poklica, in da dvignejo v njem stanovsko zavest. Na drugi strani pa vplivajo ugodno na mojstrov pouk, ustvarjajo med mojstrom in vajencem ožjo zvezo, občevanje med obema postane bolj intimno-očetovsko ter dobi bolj etično vsebino. To so važni vzgojni momenti, katere ravno v današnjih časih tako zelo pogrešamo pri večini obrtnikov-mojstrov. Te vrste razstav pa so tudi zrcalo, ki nudi od časa do časa državnim činiteljem interesantno sliko o stanju mojstrovega pouka in o tvorni zmognosti rokodelstva v kakem okraju ali pokrajini. Ta slika pa da pogosto dragocene migljaje, katerim krajem in obrtom je treba posvetiti večjo pažnjo (skrb), in katera obrtno-pospeševalna sredstva (ukrepi) bi se dala bolj uporabljati. (Tečaji za mojstre, preskrba s stroji itd.) Vajeniške razstave pa pokažejo tudi razmerje med mojstrovim poukom in obrtno-nadaljevalno šolo ter nanj ugodno vplivajo. Posebno važnost pa moramo pripisovati tem razstavam z ozirom na vpliv, katerega napravijo na občinstvo. Pri dobro obiskanih razstavah dobi velik del občinstva razumevanje za pravo oceno rokodelske umetnosti, da se more rokodelstvo prilagoditi zahtevam časa, ter da je predvsem poklicano in sposobno kvalitativno popolnoma ugoditi individualnim (osebnim) potrebam odjemalcev. Taki uspehi pa popularizirajo udejstvovanje in cilje obrtnega pospeševanja.

Ako pripisujemo vajeniškim razstavam tako velik vzgojni in gospodarski pomen, jih vendar ne smemo brez ciljno prirejati. Ravnati se moramo po sledečih smernicah:

a) Predvsem naj se prirejajo razstave tam, kjer z gotovostjo računamo na zadostno število udeležencev, ki bodo omogočili pregled o stanju mojstrovega pouka na določenem ozemlju. Lokalne (krajevne) razstave za isto ozemlje naj ne sledijo hitro ena za drugo. Tako razstave se izkonkurirajo same, ker zmanjšujejo zanimanje rokodelca (obrnika) in občinstva, se prirejajo šablonsko in prireditveni stroški navadno ne stoje v pravem razmerju z idealnim uspehom razstave. Razdobje treh let bi bil primeren čas za lokalne razstave.

b) Paziti je na izbiro razstavi namenjenih del. Dela, ki ne spadajo k bistvu vajenčeve izučbe, naj se ne razstavljajo. Razstavi izdelek naj bo tak, da enostavno prikazuje (predstavlja) faktično uporabo vajenca v delavnici, pa tudi če je to samo kaka reparatura. Pri izumetničenih razstavnih delih bo vsak razumen obiskovalec to opazil ter bo iz razstave odnesel slab vtis.

c) Vajenec naj razstavno delo resnično napravi brez vsake tuje pomoči. S pomočjo drugih napravljeni izdelki lahko sicer dobro razstavo diskreditirajo; pri tem potem ponavadi trpijo oni vajenci, ki so svoj izdelek izvršili samo z lastnimi rokami. Take razstave se morajo brezobzirno odstraniti, za kar ima skrbeti razstavi odbor in cenilno razsodišče. To se mora samo prepričati, ali je vajenec delo res napravil z lastnimi močmi. Posebni zaupniki naj nadzirajo vajence ter na ta način podpirajo razstavi odbor in cenilno komisijo. V dvomljivih slučajih pa naj se z vajencem napravi preizkušnja, zlasti za one dele izdelka, ki ta dvom vzbujajo.

(Dalje prih.)